

систематическа терминология се прекъсва връзката между „тип“ (Жьонет предпочита подмодус и затова оставя термина в критическите кавички) и жанр, който не е подтип и което нарушава свързаността на цялото. С лека самоирония, сякаш изпитва неудоволство, че и той се захваща с това, с което толкова други са се захващали, без да го разрешат, Жьонет внася своето предложение за систематизация. То е таблица, подобна на Аристотеловата, в която „п“ тематични класи пресичат „р“ модални и подмодални класи и в получените квадрати могат да бъдат определени „пр“ съществуващи или възможни жанрове. Но по примера на Филдинг, който определил „Том Джоунз“ и „Джоузеф Андриюз“ като „комична епопея в проза“, Жьонет предлага и трета ос, трети параметър, предвиден от Аристотел в първата глава на „Поетиката“ като средство, отговорът на въпроса „в какво“ в смисъла на „с жестове“ „с думи“, „в стихове“, „в проза“, „на гръцки“ и т. н., т. е. формата според Жьонет, задължителна трета константа. Таблицата се превръща в прозрачен куб, но резултатът за момента е, че можем по думите на Жьонет „да положим, че определен брой тематични, модални и формални характеристики — относително константни и надисторически — очертават развитието на литературното поле и до голяма степен определят някаква резерва от жанрови възможности, които могат да се реализират в процеса на това развитие...“ Получава се нещо като таблицата на Менделеев, предвидела съществуването на неоткрити елементи. Така например от съществуването на високия разказ, на високата и ниската драма, Аристотел

извлича по дедуктивен път и някакъв нисък разказ, който той временно нарича пародийна епопея. Това е романът, за чиято поява древният класик не е можел да се досети, но далечните от него формални характеристики продължават да бъдат същите или почти същите. Жьонет не отрича историческото развитие на жанровете, но счита, че всяка историческа промяна носи същите или почти същите формални характеристики, групирани по подобен от предишните жанрове или по различен от предишните жанрове начин. Всички тези данни той нарича *архитект*, т. е. типовете реч или жанрове с техните модални, тематични, формални и други характеристики. Жьонет оставя вратата отворена.

Дотук се спряхме предимно на втората половина на тази книжка от 90 страници. Първата очертава подробно пътя, изминат между Платон и Аристотел, от една страна, и съвременните изследователи, някои от които цитирахме в началото на тази бележка. Десетки имена с приноса им в теорията на жанровете превръщат тази част в енциклопедия на знанието в тази област и показват огромната ерудиция на автора. А есеистичният и полемичен стил превръщат творбата в нещо като подробен протокол на една реална жива дискусия около кръглата маса, в която Жьонет регистрира и обобщава, внасяйки с лека ирония и своя дял, „Увод в архитекта“ е една необходима за всеки изследовател на жанровете книга.

Марта Савова

Хроника

СРЕДНОВЕКОВНАТА БЪЛГАРСКА КУЛТУРА — МЕЖДУ ИЗТОКА И ЗАПАЛА

От 3 до 6 ноември 1981 г. красивият италиански град Сполето, известен със своите антични и средновековни старини, с „Фестивала на двата свята“ и научните седмици, провеждани ежегодно от 1952 г. насам, бе под знака на България и нейния 1300-годишен юбилей. Авторитетният Италиански център за проучвания върху Средновековието, чието седалище е в Сполето, посвети своя VIII международен конгрес на една обширна и бъдеща голяма интерес тема: „Българската култура през балканското Средновековие — между европейския Изток и Запад“. Организиран от Център

за средновековни проучвания и сътрудничество с Българската академия на науките и под патронажа на Министерството на културата и Националния съвет за научни изследвания на Италия, конгресът бе посветен на 1300-годишнината от основаването на българската държава. Още в проспекта за конгреса бе отбелязано голямото значение на този юбилей и бе изтъкната ролята, която средновековна България е играла в историята и културата на Европа. Замислен не като парадно юбилейно мероприятие, а като сериозна и задълбочена научна среща, конгресът събра изявени учени — представители на три поколения — от Италия и България, от Австрия, Белгия, Пол-

ша, САЩ и Холандия. Изнесени бяха 24 доклада, третиращи различни страни на поставената проблематика в хронологически диапазон IX—XVII в.

Откривайки конгреса, именитият италиански учен проф. А. Мансели — директор на Центъра, произнесе съдържателно и топло слово за историческите връзки между Италия и България, като специално изтъкна мястото на българската култура в европейската цивилизация. Участниците в конгреса бяха приветствувани от официални представители на администрацията на провинция Умбрия и град Сполето и от българския посланик в Италия Венелин Коцев, който изтъкна голямата историческа мисия на учените за опазване и укрепване на мира в света, за опознаване и сближаване на народите. Проф. Г. Димов прочете посланието на Председателя на БАН акад. Ангел Балеви до конгреса, което бе изслушано с голямо внимание от участниците и от гостите — официални лица, студентислависти от италианските университети, представители на местната културна общественост.

Научната програма на конгреса включваше доклади, посветени на различни периоди от историята и културата на средновековна България в отношенията ѝ с Изтока и Запада. Невъзможно е всички те да бъдат представени тук с необходимата пълнота — това ще стори подготвеният от Центъра в Сполето том. В настоящата информация повече внимание се отделя на докладите с литературоведски характер, а на останалите се посочва темата, за да се получи една по-пълна представа за значимостта и разнообразието на засегнатите проблеми.

Първият научен доклад бе изнесен от акад. Иван Дуйчев. В него в общ план — с много ценни методологически указания и ред конкретни примери (вкл. неизвестни и малкоизвестни) — бе разгледан проблемът за средновековната българска култура между Изтока и Запада. Редица постановки на акад. Дуйчев биха могли (и би трябвало) да станат отправна точка за бъдещи конкретни изследвания. Общо методологически характер имаше докладът на проф. Тончо Жечев „Методологически проблеми на изследването на културните връзки между Изтока и Запада“. Спирайки се специално на концепцията на Н. Коирад, Т. Жечев изтъкна, че в нея има редица спорни положения, но и редица приноси, които стимулират по-нататъшното проучване на проблемите за отношенията между Изтока и Запада. Според автора съвременното състояние на изследванията показва, че са в процес на избистряне нови концепции, които ще издигнат на по-високо ниво научното третиране на тези проблеми.

В редица доклади обект на внимание бе Първата българска държава, нейните контакти с Изтока и Запада, делото на славянските първopросветители и неговото продължение в старобългарската литература. Световноизвестният славист проф. Рикардо Пикьо (Иел-

ски университет) в доклада си „Мисионерският език и богослужбният език в Латинската църква и в Първата българска държава“ се спря на обществено-идеологическите функции на книжовния език, създаден от Кирил и Методий, и тяхната модификация в Първата българска държава на фона на мисионерската и литургическа практика на Римската църква през тази епоха. Някои доприноси точки с този проблем, но в друг аспект, имаше докладът на *д-р Виторио Пери* (Ватиканска апостолическа библиотека), „Древните права“ на Рим върху отечеството на българите. Едно нововъвеждане в мисионерската идеология в края на IX в. „И двата доклада независимо от някои спорни моменти демонстрираха необходимостта от по-задълбочено съпоставяне на процесите в България и славянския свят през IX—X в. с документираните идейно-политически позиции на Рим и Запада изобщо по отношение на „новите“ народи, техните езици и формиращата се в тях църковна организация. Значителен интерес събуди и докладът на *ст. н. с. Огнян Вартоломеев*, в който бе анализирана глава XIV от „Отговорите на папа Николай I на запитванията на българите“, която дава възможност да се потърси отговор на въпроса, кой правопорядък е бил приложен в случая — българският или византийският, иначе казано: към средата на IX в. кой принцип на международното частно право е бил валиден — личният или териториалният. Въз основа на анализа, проведен в широк сравнителен план, се стига до извода, че в онази преходна епоха при формирането на феодалните отношения са намирали съчетано действие и двата принципа. В доклада бяха направени и изводи за сложните културни и правни взаимодействия, вследствие на които се е изграждал българският правен ред в онази епоха.

Под съзнателно провокиращото заглавие „Митът за Бохемия като център на славяноезична прераждателска дейност след смъртта на Методий“ проф. *Френсис Томсън* (от университета в Антверпен) се спря на няколко жития, за които А. Соболевски в началото на века изказва мнението, че са преведени от латински в Бохемия през X в. — мнение, повтаряно многократно от редица учени в по-късно време и до наши дни. За две от тези жития — на св. Георги (публикувано от Веселозски през 1880 г.) и на папа Стефан — авторът сочи, че са преведени в същност от гръцки език. Житието на Бенедикт Нурсийски следва латинския текст на Григорий Двоеслов, но има и някои четения от гръцкия превод. Житието на св. Аполинарий следва латинския текст, но съдържа гръцизми. Само при житията на св. Вит и на Анастасия Римлянка няма следи от използване на гръцки версии, но същевременно в тях няма и безспорни моравизми или бохемизми, така че свързването на прерада им с Бохемия се основава единствено на факта, че са превод от латински, и на допускането, че в България никой не е знаел латински.

Последното допускане според автора е неправомерно, защото са известни множество контакти между България и Запада. Изводът на автора е, че тези жития не са доказателство за съществуването на преводаческа школа на славянски език в Бохемия след смъртта на Методий. С част от поставените от проф. Томия проблеми кореспондираше и докладът на *д-р Александър Наумов* (от университета в Краков, в момента лектор в Пизанския университет) „Култът към св. Бенедикт у православните славяни“. Според автора в този култ може да се проследи ясно влиянието на Запада върху православното славянство — пряко или чрез посредничеството на Хърватия и Чехия. В най-старите синаксари (на Асемановото евангелие, Савината книга, Мирославовото и Вукановото евангелие и др.) паметта на Бенедикт Нурсийски не е отбелязана. По-късно в пролозите понякога се помества житие под 14. III съгласно с източноправославната традиция. Но наличието на латинската форма Бенедикт (а не Венедикт) в някои славянски текстове, както и случаите на чествуването му на 21. III (съгласно със западната традиция) — например в Охридския апостол — свидетелствуват за пряко латинско влияние. Западното влияние в Охридския апостол (датата 21. III) според автора вероятно е следа от контакти с бенедиктинците по времето на Самуил. Авторът изказа и мисълта, че изображенията и култа на Бенедикт в Новгород вероятно можем да свържем с преминаването на славянски манасти-бенедиктинци от Сазва и Унгария през XI—XII в. Изнесени бяха и други ценни наблюдения, в частност върху произведенията за Бенедикт Нурсийски в старославянските литератури.

„Ниската“ литература на Първата българска държава“ бе темата на доклада на *проф. Уйлям Федер* (от университета в Неймеген, Холандия). Според автора редица произведения като патериците, (Египетски кратък и др.), някои сборници със слова на Йоан Златоуст, Изборникът от 1076 г. (Втори Симеонов сборник) и др., образуват т. нар. „ниска“ литература на Първата българска държава, която се характеризира от компилаторски прийоми на „сегментация“ и „рекомбинация“, случайност на „рекомбинацията“ и следователно ниска степен на свързаност на текста“ (цит. по авторско резюме). Според автора творбите, за които говори, са свързани помежду си текстологически и са възникнали вероятно поради „незнание на гръцки от съставителите, съзнание за литературната дейност като творчество и дигрени на нови начини за предаване на текстовете“. Поставеният от проф. Федер проблем заслужава голямо внимание и по-нататъшна задълбочена разработка, макар че към ред конкретни постановки могат да бъдат отправени възражения. Например характеристиката, която се дава за творбите на „ниската“ литература, е валидна за цялата старобългарска литература; така изложените причини за възникване на тези

текстове не звучат напълно убедително и т. н. Актуалният в последно време за славистиката въпрос за компилирането като творчески принцип през Средновековието намери конкретна разработка в доклада на *проф. Марио Капачо* (от университета в Салерно) „Техника на компилирането и техника на превеждането в старобългарската хомилия 'Бог господ'“. От особено значение е наблюдението на автора, че в разглеждания текст подходът, приложен при компилирането, е изоморфен на тенденциите, демонстрирани в техниката на превеждането. Ако съпоставим този резултат с неотдавнашната обнародваните наблюдения на проф. Р. Пикио върху сходството на принципите за компилиране на отделен текст и за съставяне на сборник в старославянските литератури, виждаме какви нови перспективи за изследване изоморфността на творческите принципи на всички нива на средновековния текст се разкриват пред нас.

Към ранната епоха на старобългарската литература бе ориентиран и докладът на *д-р Алада Джамбелука-Косова* „Старобългарската традиция на 'Видение Исаиево': съпаднение и различия с текстовата традиция на 'Възнесение Исаиево'“. Подготвяйки текст — критично издание на едно произведение, което е било на особена почит сред богомилите, авторката прави подробни текстологически наблюдения върху ръкописната традиция в съпоставка с латинските, етиопските и гръцките текстове и прави обосновани изводи върху недостатъчността на досегашните съображения относно генезиса на старобългарския текст и връзките му с другите текстове. (Българска версия на доклада ще бъде печатана през 1982 г. в сп. „Старобългаристика“ — К. С.).

Няколко доклада проследяваха развойни процеси, започнали през старобългарската епоха и продължили през среднобългарската. Известният езиковед *проф. Йозеф Хам* (Вена) говори за западнобългарската и хърватската глаголическа традиция през първите столетия на нашето хилядолетие, като изнесе ред конкретни примери. Друг езиковедски доклад — на *доц. Йежен Русек* (Краковски университет) — бе посветен на западните (латински и романски) заемки в старобългарски и среднобългарски. Наблюденията на автора показват, че в старобългарския език засвидетелствуват западни заемки образуват няколко семантически групи, свързани с литургическата терминология. В среднобългарски са засвидетелствувани редица романски заемки, голяма част от които се пазят и в съвременния български език, а други са отпаднали или се пазят само в някои диалекти. *Проф. Джордже Федато* (от университета в Падуа) разгледа редица интересни въпроси по темата „Българската църква между Византия и Рим — от Борис I до Калоян“. Значителен интерес предизвиква богатото илюстрираният с диапозитивен доклад на *ст. н. с. Аксиния Джурова* „Глаголическата орнаментика — между Изтока и Запада (въз основа на глаголическите ръкописи от Ватиканската апо-

столическа библиотека)". В него бяха проследени източниците на ранната глаголическа орнаментация в ръкописите от късната античност и от източните византийски провинции и бе показано на какви модификации се подлага създадената на тази основа българска глаголическа традиция в хърватските глаголически ръкописи от XIV—XV в. под влиянието на византийски и италиански образци.

На някои интересни моменти от ранната история на Втората българска държава бе посветен докладът на *д-р Микеле Лауро* (от Понтификалния институт за Изтока и Рим) „Папа Инокентий III и България (1198—1216)“, а *проф. Антонио Кариле* (от Болонския университет) говори на тема „Йоан VI Кантакузин и България“. Задълбочен иконологически анализ на някои миниатюри от Томичовия псалтир направи *проф. Фердинанда Де Мафен* (Римски университет).

Задълбочено и на широка основа бе изграден докладът на *чл.-кор. проф. Дора Иванова-Мирчева* „Българският книжовен език от XIII—XIV в. — трети класически език в средновековна Европа“. Основавайки се на дългогодишните си изследвания върху историята на книжовния български език през Средновековието и на някои нови постановки, лансирани от проф. Рикардо Пикио на I конгрес по българистика, проф. Мирчева даде една цялостна картина на характера, функциите и развоја на средновековния ни книжовен език в съпоставка с развитието на говоримия език. Предложена бе двусъставна периодизация: IX—XII и XIII—XIV в. Очертана бе ролята на говоримия език в различните етапи като база за обогатяване на книжовния. Авторката изтъкна, че говоримият български език през X—XII в. бавно, по еволюционен път, се превръща в книжовен и че този еволюционен процес продължава и през XIII—XIV в., отразен в „памятниците от негърновски тип“ — в тях бавно се настаняват и кодифицират като книжовна норма новите черти в говоримия български език. Същевременно през XIII—XIV и част от XV в. се явява друг тип български книжовен език, основан на други доминиращи тенденции — гърновският тип. При него е издигната (от страна на писателите-исихасти) стена между говоримия и книжовния език и „строго се спазват всички норми на старобългарския език“, което превръща този тип български книжовен език в класически, каквито са наследените от древността латински и гръцки.

На литературата от този период бяха посветени два доклада. *Проф. Георги Димов* бе избрал изключително интересната тема „Национално-български, общобалкански и общоевропейски проблеми в книжовното дело на Григорий Цамблак“. Проф. Димов се спира на широката по географски и национален обхват дейност на Гр. Цамблак, изтъквайки, че това не отнема българския облик на делото му. Спирайки се на Цамблавни произведения, писани в Русия, Сърбия и Румъния, проф. Димов с основание подчерта, че „чувствителен

към големите въпроси на времето, на историята, към онова, което вълнува близки и далечни народи, той се стреми да пречупи всичко през призмата на българската народна съдба, през съдбата на поробените балкански народи“. Авторът изтъкна, че именно в това съчетаване на български проблеми с проблеми на други съседни и по-далечни народи се състои народностно-българският и общочовешки характер на Цамблавовото дело.

В доклада на *к. ф. н. Красимир Станчев* „Евтимиевата школа, Славия ортодокс и италианският Ренесанс“ бе направен опит за типологическа характеристика на културните процеси в България през XIV в. на фона на византийско-славянската и европейската цивилизация от това време. Авторът отхвърля опитите да се третираат новите черти на Евтимиевата школа като ренесансови или предренесансови, изтъквайки, че византийско-славянският цивилизационен модел е различен от западноевропейския и че в периода, когато на Запад вече се развива Ренесансът като специфично западна форма от Средновековието, на Балканите се изживява последният разцвет на средновековната култура. Идеино-политическите и литературно-естетическите тенденции в балканската културна общност през XIV—XV в. свидетелствуват за начало на изчерпване на средновековната концепция и в този смисъл балканските страни са били пред прага на откриване на своя адекватна форма на преход от Средновековие към ново време, но този процес е бил прекъснат от османското нашествие и е останал нереализиран.

На периода, в който прекъсваният насилствен органиката на развитието си български народ търси пътища за съхранение на своето самосъзнание и постепенно намира начин отново да се приобщи към европейското културно развитие, бяха посветени четири доклада. *Проф. Бистра Цветкова* говори на тема „Българският народ и Европа през XV—XVII в.“. С обичайната си задълбоченост и ерудираност тя представи резултатите от проучване на нови архивни материали от италиански хранилища, съпоставени с източници от балкански произход и османотурски документи. Основната мисъл на авторката бе, че българският народ, макар и лишен от своя държавност, не е заличен от политическата карта на Европа. Той отстоява историческото си присъствие посредством поредица от съпротивителни движения, като неговата активност заема все по-голямо място в плановете и военните начинания на европейските държави. *Н. с. Йоанна Сисарева* се спира на въпроса за българската интелигенция в Италия през XVII в., изясняйки ред нови данни за образованието на български-католици в Италия. Значителен интерес предизвика и докладът на италианската славистка *Емануела Сеамбати* (от университета в Мачерата) върху дейността на Кръстьо Пейкич (1665—1731). Потърсени бяха някои идеологически аспекти, характеризиращи личността на Кр. Пейкич. Неговият

„европеизъм“ според авторката може да се проследи в три основни насоки: 1) идеята за една културно-религиозна европейска общност, все още заплашена от турската опасност; 2) отношение на полемика, но същевременно и на примирие с източноправославната църква и желание тя да се върне към единството на „всеобщата църква“; 3) представата за една българо-хърватско-италианска културна общност, което рефлектира и в езика, на който е написан основният му труд — „Зерцало истине“. Но в този „наднационален европеизъм“ на Пейкич според авторката намира място и чувството за общославянска солидарност, което кара него, католическия мисионер, да сочи Петър Велики като предводител на християнството в борбата срещу турската опасност. Не можем да не се съгласим и с един от основните изводи на авторката — че „при целия си европеизъм и „панилиризм“ Пейкич не забравя никога, че е българин“.

Привлече вниманието дори и на неспециалистите богатият на примери и много свежо поднесен доклад на проф. Джузепе Делл'Агата (Пизански университет) „Въвеждащите гръцки и славянски формули в словата от „Съкровището“ на Дамаскин Студит“, в който бяха анализирани някои много характерни езикови явления в дамаскинарската литература през XVII—XVIII в.

Конгресът бе закрит с обобщително слово на проф. Санте Грачоти (директор на Института за славянски филологии при Римския университет), който даде висока оценка на докладите и на цялостната работа на конгреса, подчерта специално приносите на участие на

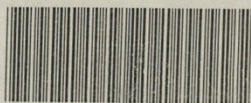
изследователите от по-младата генерация и изтъкна значението на този научен форум за по-нататъшното разработване на голямата тема за мястото на България в европейската култура.

По време на конгреса бе организирана изложба на българска литература, ориентирана тематично към 1300-годишния юбилей. С голям интерес бяха посрещнати новите изследвания на български учени, изданията на средновековни български книжовни паметници (сред които се открояваше новото цветно фототипно издание на Асеманиевото евангелие, придружено с изследването му като художествен паметник) и др. След закриването на конгреса книгите от изложбата бяха подарени на Центъра за средновековни проучвания в Сполето.

Накрая не може да не бъде изтъкната с благодарност отличната организация на конгреса, за която наред с домакините допринесоха и енергичните усилия на проф. С. Грачоти и проф. Г. Димов. На участниците бе дадена възможност за широк обмен на мнения в духа на една толерантна колегиална дискусия.

Срещата в Сполето демонстрира уважението, на което се радват българската история и съвременната българска наука в Италия и в другите европейски страни и потвърди съществуващите перспективи за още по-широко международно сътрудничество при проучването на българското минало.

Красимир Станчев

14690-26820

SOMMAIRE

120 ans de la mort des Frères Miladinoff

- Ventzèslav Natchev — Créateurs de la Rénovation bulgare 3
 Roumyana Damianova — Les idées des Frères Miladinoff, reflétées dans leurs lettres 10

- Valentina Radinska — Biographie d'un poème (à l'occasion du 95- anniversaire de la naissance de Dimtcho Dèbélianov) 16

La culture bulgare selon le jugement de la science étrangère

- B. A. Shéikévitch (Odessa) — La littérature dite „de Septembre“ dans l'art pictural durant les années 1923—1927 33

Profil

- Ivan Popivanov — Kamène Kaltchev 53
 Nicolaj Pétev — Dobri Jotev 66

- Antoinette Voïnikova — Une nouvelle lecture de la pièce „Mikhal Michkoyed“ (de la question relative à la naissance de la comédie bulgare) 73
 Nikolaï Aréto — P. R. Slavéïkov et certains processus concernant la création des genres de la prose narrative bulgare à l'époque de notre réveil national 86
 Jeanne Nikolova-Galabova — Stefan Zweig, sa vie et son oeuvre 97
 Sergheï Raïkov — Dostoïevsky — le génie du doute (Colloque avec le Prof. Boris Boursov) 102

Communications scientifiques

- Raina Totéva — La voie dans la vie de Dimtcho Dèbélianov 113
 Pirine Boïadjiev — Les sources littéraires du poète Ivan Vazov à l'intention de son poème „Le Siècle“ 130

A travers la presse étrangère

- Lu dans les revues littéraires de la RFA et du Canada 138

Revue

- Gheorghî Tzankov — „Analyses“ par Dimitre Kirkov 142
 Lubomir Stamatov — „Nicolas Vaptzarov. Nouvelles recherches et matériels“, Recueil 144
 Marta Savova — Gerard Genette — „Introduction à l'architexte“ 150

Chronique

- Krassimir Stantchev — La culture médiévale bulgare entre l'Orient et l'Occident 154

СП. „ЛИТЕРАТУРНА МИСЪЛ“ ПРИЕМА ЗА ПУБЛИКУВАНЕ СТАТИИ С ОБЕМ
ДО 40 СТАНДАРТНИ МАШИНОПИСНИ СТРАНИЦИ. РЪКОПИСИ, НАДВИШАВАЩИ
ТОЗИ РАЗМЕР, НЕ СЕ РАЗГЛЕЖДАТ ОТ РЕДКОЛЕГИЯТА

Адрес на редакцията: сп. „Литературна мисъл“, ул. „Чапаев“ 52,
бл. 9, 1113 София, тел. 73-31 (вътр. 39-94)

© Институт за литература
при БАН
1982
с/о Jusautor, Sofia

Технически редактор К. Неаенов

Коректор Е. Котева

Далена за набор на 15. II. 1982 г.

Подписана за печат на 20. III. 1982 г.

Формат 700/1000/16

Печатни коли 9,75

Издателски коли 12,64

Тираж 1640

Изд. индекс 8700

Печатница на Издателството на Българската академия на науките

1113 София, ул. „Акад. Г. Бончев“

Поръчка № 169